MEMORIILE LUI RADU ROSETTI ȘI DECADENȚA MOLDOVENEASCĂ

Gabriela ȘANDRU, PhD Candidate,
„Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: *Based on the memories of Radu Rosetti, this paper researches the social and cultural changes of Moldavian space brought by the shift of the capital from Iași to Bucharest, and also focuses on the writers' attitude towards change and writing in general. The choice of the confessional style represents a conscious way of preserving the passed reality and connecting with the flourishing past. Radu Rosetti's contribution belongs to a Moldavian standing characterized by a melancholic attitude and an aestheticized perspective upon past.*

Keywords: *memories, Moldavian space , decadence, melancholic attitude*

1. Preliminarii

Literatura lui Radu Rosetti, cu precădere scrierile sale memorialistice sunt un important obiect de studiu, atât pentru literați cât și pentru istorici. Versatilitatea scrierilor sale literare este susținută prin caracterul lor estetic și documentar. Lumea prezentată în literatura sa memorialistică este o lume a căror valori, manifestări sociale, spirituale au dispărut și se cer a fi reînviate memorarea lor.

Interesul pentru memorie si pentru scrierile memorialistice este crescând în cercetările actuale. Într-o perioadă în care termeni precum integrare, globalizare definesc cu necesitate realitățile, există un interes tot mai mare pentru memorie și pentru scrierile memorialistice. Acest interes poate fi considerat o reacție împotriva tendințelor nivelatoare actuale. Memoriei îi este atribuit rolul de a confirma o comunitate și de a comunica anumite sensuri prin care aceasta își confirmă vechimea și legitimitatea. Recent, opera memorialistică a lui Radu Rosetti a fost reeditată. Este o confirmare a faptului că trecutul este redescoperit prin prisma unor individualități iar istoria este cunoscută prin prisma literaturii de factură istorică și memorialistică. Statutul științific al istoriei a fost pus sub semnul întrebării încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ea s-a apropiat de literatură și de metodele sale interpretative iar spre sfârșitul secolului al XX-lea se observă o conviețuire armonioasă a celor

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

două discipline. După Hayden White, narativitatea[1] ar fi numitorul lor comun. Narațiunea istorică presupune întotdeauna o doză de ficționalizare, istoricul interpretează și construiește o schemă coerentă a faptelor. Imaginația joacă astfel un rol important în prezentarea trecutului. Pe de altă parte, memorialistica face parte din categoria genurilor hibride, apatținând literatruii de frontieră. Conținutul său cuprinde cu necesitate o abordare istorică a evenimentelor.

O scurtă prezentare a autorului este utilă pentru înțelegerea perspectivei celui care povestește. Radu Rosetti este născut în Iași în anul 1853, fiind fiul celui de-al doilea Răducanu Rossetti și al domniței Aglae Ghika, o fiică a lui Grigorie Vodă Gyka al Moldovei, ultimul din dinastia Gykuleștilor. Altfel spus, face parte dintr-o familie de boieri, cu rădăcini vechi în aristocrația moldovenească. A fost birocrat, prefect în mai multe județe sub guverne conservatoare iar spre finalul vieții a fost arhivar la Ministerul de Externe, unde s-a dedicat cercetărilor istorice. Opera sa este abundentă și variată, cuprinzând cronici regionale din Moldova, note genealogice despre câteva familii boierești, articole politice, romane istorice, povestiri, și, nu în ultimul rând, memorii. Obiectul lucrării este studierea acestor ultime scrieri cu valoare atât estetică, cât și documentară, în încercarea de a le înscrie sub zodia unor schimbări istorice și sociale care produc configurarea unei noi sensibilități și a unor noi mentalități. Termenul acesta, decadența moldovenească, este folosit pentru a exprima o nouă stare socială apărută în Moldova la sfârșitul secolului al XIX-lea, datorită unor condiții istorice, respectiv mutarea capitalei din Iași la București. O dată cu aceasta se instalează o stare de decădere a Iașului și a întregii Moldove. Procesul de modernizare a Țărilor Române este un proces mai larg care cuprinde aceste modificări în conștiința fiecărui strat social. Radu Rosetti înregistrează aceste modificări având o perspectivă personală datorită statului său social. Se observă însă o tradiție a literaturii confesive în spațiul moldovenesc, dintre reprezentanți putând fi citați G. Sion, D. Moruzzi, Gheorghe Brăescu.

[1] Hayden White, *Metahistory. The Historical Imagination in the Nineteenth-Century Europe*, U.S.A.: The Johns Hopkins University Press Baltimore & London

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

2. Radu Rosetti și tradiția memorialistică moldovenească

După cum am menționat mai sus, memorialistica lui Radu Rosetti apărută sub forma a trei volume *Ce am auzit de la alții*, *Din Copilărie* și *Din prima tinerețe* se înscrie în siajul unei literaturi cu caracter autobiografic reprezentată foarte bine în spațiul moldovenesc. Memorialistica moldovenească care descrie tabloul sfârșitului seolului al XIX-lea în Moldova conține texte care schițează o lume aflată într-o perioadă de tranziție, de schimbare a mentalității și a modului de viață. România modernă se cristalizează și produce, pe lângă beneficiile implicite ale progresului, și o nouă sensibilitate care își recunoaște statutul său incert, hibrid, aflat între două lumi, între o lume tradițională și conservatoare care dispare și modernitatea care nivelează diferențele sociale și creează o mobilitate a spiritului mai mare. E o sensibilitate nostalgică apărută cu precădere la persoanele care fac parte din înalta societate, caracterizate de un conservatorism înțeles prin prisma beneficiilor oferite de statutul lor social. Există, de asemenea, un caracter mai sceptic al Moldovei față de noutate, ce se află la antipodul progresismului Valahiei care își edifică statutul politic. Mutarea capitalei de la Iași la București intensifică starea de decădere a Moldovei, de toropeală melancolică care suprimă avânturile politice și favorizează o reîntoarcere spre trecutul glorios și așezat. Se probează aici teoria conform căreia periferia este mai rezistentă la modernizare, marginalul respinge noul și echilibrează starea nou-apărută.

Folosind termenii lui Virgil Nemoianu, memorialistica moldovenească de la începutul secolului al XX-lea se înscrie sub zodia „secundarului". Conform teoriei acestuia, există anumite relații de subordonare între „detalii" și structurile „principale" omogenizatoare. „Principalul" și „secundarul" există într-o tensiune permanentă iar secundarul își pierde „valabilitatea" atunci când trebuie să se substituie „principalului". „Secundarul" lui Nemoianu aplicat la obiectul studiului nostru reprezintă atitudinea reacționară, conservatoare, melancolică, lipsită de energie care caracterizează scrierile memorialistice din spațiul moldovean ale lui Radu Rosetti, G. Sion, D. Moruzzi, în opoziție cu atitudinea militantă și progresistă din Muntenia. Cei din Muntenia, datorită preocupărilor sale pentru întărirea unei identități politice reprezintă „principalul", o structură mai omogenă, însă marginalul vine să destabilizeze centrul și să creeze condițiile unui progres din interior, evitând sclerozarea procesului istoric. Prin literatura lor paseistă,

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

scriitorii moldoveni se află în ariergară, protejând vestigiile trecutului și sensibilitatea specifică locului și a acelor timpuri. Dezideratul acestei memorialistici este captarea suflului acelei Moldove crepusculare care tinde să devină istorie. Există o conștiință modernă a rupturii la acești scriitori iar scrisul, rememorarea este o armă împotriva uitării. Tonul poate varia, poate fi unul militant, didactic sau poate fi caracterizat de o atitudine tipic scriitoricească, făcând o pasiune pentru această lume care dispare.

În acest context social și istoric, Iașul, vechea capitală a Moldovei devine, folosind terminologia lui Pierre Nora, un *lieu de mémoire,* un loc aflat sub semnul interacțiunii dintre memorie și istorie, dintre prezent și trecut, un loc care conține în sine încercarea de a opri timpul și a împiedica uitarea, de a materializa o atmosferă și o ordine specifice. Funcția acestui loc al memoriei este de a păstra o experiență care tinde să fie uitată o dată cu dispariția ultimilor supraviețuitori ai unei epoci depășite. De asemenea, există întotdeauna un scop pedagogic explicit sau implicit, prin care comunitatea își legitimează vechimea și continuitatea.

Pierre Nora studiază raportul dintre aceste locuri ale memoriei și istoria și conchide că acestea reprezintă o altă istorie, o istorie vitalizată. Acesta remarcă o schimbare a statului istoriei în zilele noastre, istoria a devenit un substitut al imaginației. Așa se explică preponderența romanului istoric, a memoriilor dar și a exercițiului istoriei orale. În contextul acesta, al creșterii interesului pentru memoria unui grup care se identifică cu un anumit spațiu și cu o anumită perioadă de timp, putem plasa memorialistica moldovenească de la inceputul secol secolului XX-lea . Memorialiștii țin seama de poveștile aflate în familie sau de la cunoștințe, le integrează într-o atmosferă mai generală, a unei comunități, integrează propria poveste, au un punct de vedere personal care nu diferă de cel al comunității din care face parte. Ne aflăm în momentul în care trecutul este reprezentat pentru a face o panoramă a „Ieșului decadenții", în care, amintirea saloanelor moldovenești, a tipurilor și a întâmplărilor din acea epocă reprezintă o încercare de a schița ceea ce moldovenii au fost comparativ cu ceea ce sunt acum, după dispariția unei lumi.

Trebuie menționat că acești memorialiști nu aleg să rememoreze evenimente istorice importante ci ei își îndreaptă atenția spre cotidian, spre zona casnică. Portretistica lor este reprezentativă pentru redarea unei lumi a cărui resort a fost un trai liniștit, conservator, bazat pe valori impuse de apartenența la o genealogie aleasă, boierimea moldovenească.

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

Figurile surprinse sunt diverse, de la cea a călăului orașului care sfârșește prin a se călugări la Mănăstirea Secu, la cea a mutului de la Hala de bere, inși aparent nesemnificativi dar care făceau parte din profilul orașului. Viața socială este surprinsă cu precădere, petrecerile și balurile susținute cu prilejul sărbătorilor patronimice, picnicurile, vacanțele, relațiile între familiile boierești etc. Acestea revelează o încercare de recuperare a timpului și a individualității și cu ajutorul obiectelor care populează acel spațiu și schițează o imagine socială a grupului. Atitudinea paseistă a memorialiștilor moldoveni mitizează spațiul și timpul descris dar această mitizare reprezintă și o identificare cu un anumit grup și datorie față de acesta. Preacuvântarea lui Dumitru C. Moruzi de la începutului studiului social sub formă de roman (1854-1907) *Înstrăinații* este elocventă: „Numai trăind cu mine, în locurile și obiceiurile de altă dată, (căci și locurile și obiceiurile au înrâurirea lor asupra firilor și gândurilor), nu numai urmărind pas cu pas, schimbările întâmplate în locuri, obiceiuri, firi și gîndiri în timp de cinzeci și trei de ani, vă veți putea da seama, împreună cu mine cât este de neapărat pentru noi să ni păstrăm însușirile neamului, și cât ne-ar putea fi de vătămător, dacă ar urma să luăm, tot ca înnainte, de la străini și pe necercetatele!”.[2]

3. Un tip de decadență: decadența moldovenească

Atașarea termenului decadență la climatul cultural și istoric din spațiul românesc de la sfârșitul secolului al XIX-lea poate părea impropriu și pe bună dreptate. În mod curent, decadența reprezintă un fenomen cultural care cuprinde o perioadă de declin al artei sau al literaturii care secondează o epocă de mari realizări artistice și intelectuale, o epocă clasică. Angelo Mitchievici, în *Decadență și decadentism în contextul modernității românești și europene* sesizează faptul că în cultura noastră marginală, accepția sa estetică prevalează asupra celei de întrebuințare sociologică. Cu toate acestea se manifestă o criză în societatea patriarhală a Țărilor Române, preponderentă în spațiul moldovenesc datorită existenței mai mari a clasei boierilor, față de spațiul muntean. Există un paradox în cultura Țărilor Române. Evident, orice progres are și un revers, destrămarea unor stări de lucruri inițiale. Însă, modificările majore în cadrul culturii și civilizației românești, schimbări politice și

[2] Dumitru C. Moruzzi, *Înstrăinații. Studiu social în formă de roman (1854-1907)*, Editura Neamul Românesc, 1910, Vălenii de Munte, p.5

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

economice, modificarea accelerată a stilului de viață au permis constituirea acestui fenomen care poate fi numit decadență. Acesta este paradoxul, într-o societate care abia se năștea, avem deja un proces de declin al unei alte societăți caracterizată de tradiții bine conturate. Teoria lui Pompiliu Eliade conform căreia influența franceză în spațiul românesc nu a reprezentat o contribuție la renașterea unui popor ci la nașterea lui este, poate, puțin exagerată. Autorul consideră în *Introducere* că: „Asistăm la spectacolul sufletului omenesc care are acces încetul cu încetul la civilizație: nu este vorba despre trecerea de la o formă de spiritualitate la alta, ci de trecerea la viața instinctivă, aproape inconștientă a spiritului la viața spirituală; nu este vorba despre lupta dintre două forme de activitate, ci de aceea dintre inerție și activitate; nu este vorba despre trecerea de la o concepție morală la alta, ci de aceea de la starea naturală la moralitate. Pe scurt, este vorba de înlocuirea barbariei cu civilizația, și nu, cum se întâmplă de obicei, în istorie, de îmbogățirea unei civilizații prin alta".[3]

Poate este bine să menționăm că influența franceză s-a pliat, totuși, pe o formă de civilizație, mai primitivă. Exista o rânduială primitivă, o tradiție și o spiritualitate specifică, peste care s-a intervenit cu formele noi de administrație, de civilizație, de cultură.

Simultan cu aceste fenomene coexistă și o atitudine de respingere și de rezistență la nou. În Moldova, această criză se simte mai acut și datorită mutării capitalei de la Iași la București, respectiv pierderea autorității acesteia în fața Bucureștiului. Decadența ar fi această stare de tranziție care pune în oglindă o lume care dispare caracterizată prin valori tradiționale și o lume nouă care, prin formele noi de civilizație introduc și noi mentalități. Declinul reprezintă dizolvarea unei clase aristocratice locale, caracterizată în primul rând prin vechime și apariția unei noi clase, burghezia, care se afirmă tot mai mult în sfera administrației locale.

Angelo Mitchievici consideră nostalgia principala caracteristică a *crepuscularismului moldovenesc*[4], o nostalgie față de societatea țărănească și de cutumele sale, prezentă în ideologia semănătoristă, cât și față de aristocrația boierească, cea bizantină sau locală. O atitudine paseistă dar conștientă de misunea sa de a salva spiritul unei belle epoque

[3] Pompiliu Eliade, *Influența franceză asupra spiritului public în România*, Editura Institutul Cultrual Român, București, 2006, p.8

[4] Angelo Mitchievici, *Decadență și decadentism în contextul modernității românești și europene*, Editura Curtea Veche, București, 2011, p.

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

caracterizează această literatură. Memorialiștii moldoveni configurează un Iași imaginar, o Moldovă imaginară, construite cu propriile amintiri și din poveștile spuse de alții, vecini, rude, cunoștințe și prieteni. Se „fabrică" o intimitate a faptelor care se vrea a fi cât mai autentică, cât mai conformă cu o realitate dispărută. Memoria, cu particularitățile sale, filtrează însă evenimente care fac parte din sfera casnică, a anecdoticului, însă lentila de istoric a autorului vine și echilibrează balanța, ea restituie cadrul istoric al evenimentelor, condițiile social-politice care au determinat schimbările în societate.

Memorialistica lui Radu Rosetti, scriitor cu har al povestirii are ca scop declarat dorința de a tezauriza o perioadă dispărută nu de mult, dar care poate fi „salvată" de la extincția sa completă prin scrierile despre aceasta sub forma amintirilor. Autorul se îngrijorează de rapiditatea schimbărilor care au avut loc în viața publică și privată din spațiul românesc, îngrijorarea fiind cu atât mai mare cu cât urmele civilizației vechi boierești, patriarhale sunt tot mai puține. Interesul autorului nu se îndreaptă spre istoria faptelor din întâia jumătate a secolului al XIX-lea, ci mai degrabă spre spațiul privat, spre spațiul cotidian al obiectelor al mobilelor, ustensilelor casnice și de lux precum lighenele și ibricele de alamă galbenă, afumătoarele de argint, șălile și arșățile, ciubucele, narghilelele, populat de obiceiuri specifice, de un cod vestimentar alcătuit din anterie, caftane, işlicuri, giubele, conteșe, șalvari etc. Mai prețioase sunt amintitile despre viața saloanelor boierești în care luxul european se amesteca cu cel moldovenesc, sub semnul belșugului. În privința luxului, părerea despre traiul excesiv din Țările Române din acea epocă a unui călător străin, părere pe care o găsim în studiul lui Pompiliu Eliade este foarte sugestivă: „Vechii boieri se întrec cu cei noi, pământenii cu străinii. Și iată cum «în Moldova și în Țara Românească, luxul a ajuns obiect de primă necesitate»".[5]

Toate aceste amintiri referitoare la un trecut recent, amintiri pe care autorul le împărtășește într-o anumită măsură cu contemporanii săi țin de o „memorie comunicativă"[6] prin care se încearcă realizarea unui orizont comun în care trecutul este o reconstrucție a sinelui, a comunității. Figurile amintirii devin modele pentru comunitatea actuală, un tip de

[5] Pompilie Eliade, *op. cit*., p.61

[6] Jann, Assmann, *Memoria culturală. Scriere, amintire și identitate politică în marile culturi antice*, Traducere de Octavian Nicolae, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2013

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

parabole care conțin nu doar trecutul acesteia ci organizează experiența prezentului și a viitorului. Amintirea figurilor familiale și familiare, a vecinilor, a rudelor, a prietenilor și a cunoscuților este tot un mod de a edifica o comunitate, de confirmare a unei identități social-politice, identitatea moldovenească. Nu puține sunt precizările în care anumite caracteristicile specific „moldovenești" precum bunătatea, ospitalitatea, dezinteresul pentru bani sunt exploatate și reprezintă motivații pentru existența unui mod specific de a trăi. A fi moldovean reprezintă o calitate în sine. Despre Ana Gyka, căsătorită cu Alexandru Știrbey, fiul fostului domnitor al Țării Românești, se spune că după mutarea ei la București, a rămas o „bună moldoveancă! Cum își păstrase nestricat graiul, ce bine știa să pue la locul lor afectările de superioritate ce încercau câteodată să le iee unii din frații munteni, cu ce plăcere se întorcea, în fiecare vară, în Moldova noastră, pe malurile Trotușului ei iubit."[7] Aceste caracteristici se dezvoltă într-o relație de opoziție, de antipatie cu muntenii care sunt văzuți de moldoveni ca niște contropitori datorită liberalismului lor (se subînțelege că acest liberalism contravinea conservatorismului moldovean). Trebuie menționat că moldovenismul afișat de scriitorul care face obiectul cercetării noastre este un construct cultural, în încercarea lor de a valida o mai mare tradiție culturală față de munteni. Este vorba de acea tradiție culturală amintită și de G. Ibrăileanu în *Spiritul critic în cultura românească*. Scrisoarea lui Alecu Catargiu, fratele lui Costin Catargiu și președinte la Curtea de Casație apărută în *Din prima tinerețe. Amintiri* a lui Radu Rosetti descrie foarte bine raporturile dintre bucureșteni și moldovenii emigrați în Muntenia. Bucureștenii sunt ironizați pentru lipsa de amabilitate și pentru lipsa ordinii patriarhale specifice spațiului moldovenesc. Sunt numiți „antropofagi" sau cu alte cuvinte „moldo-fagi" datorită oportunismului arătat moldovenilor: „Veri, veri! Nu doresc nici dușmanilor mei așa mulțămiri, așa sărbători: departi de rudi, de prietini; ș-azvârlit de cruda soartă în București, între niște ființi ce pentru noi, pentru moldoveni, nu sunt alte decât fiare antropofagi (adică moldo-fagi); căci își crezî mulțămiri de a ni faci și a ni procura tot soiul de șicanuri, ba încă și chiară batjocuri sub mască de emabilități. – Cât pi ce ieram să rămân și chiară pe uliță, cu copii și nevasta me și slugile meli, neputând a găsi (din cauza delicateților și a emabilităților lor) casî di lăcuință, căci ca pi niști netrebnici ni speculă (cu

[7] Radu Rosetti, *Din prima tinerețe. Amintiri*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 137

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

emabilități) unul de la altul, căutând prin feliurite manieruri a-și folosi pe ai lor cu pungile noastre, până ce cu vai nevoie am putut gasî un hârb de casî care sub aeru' de hatâr mi-au luat 400 galbeni chirie pi an, ba încă să iu dator a șăde 3 luni în colbărie în privire că două din odăi pică și trebuie sî li dărâme și să li facă de iznoavă."[8]

În aceasta perioadă, în care „declasamentul era complet", boierii fiind nevoiți să-și vândă moșiile îmbogățiților, boiernașilor sau evreilor și unii dintre ei să se mute la București pentru a găsi, cei mai tineri dintre ei, o slujbă, se naște și această nouă sensibilitate, care are o atitudine paseistă ce refuză progresul și mărturisește valorile tradiționale. O altă problemă ce trebuie discutată în acest context al încercării de împotrivire față de timp și de schimbările aduse de acesta, este acea manie a inventării de genealogii a originilor străine și imaginare, a titurilor și a blazoanelor închipuite, a ultimilor boieri din Iași dar și din București. Acțiunea lor este o încercare ridicolă de a găsi origini mai importante pentru a-și legitima vechimea și noblețea. De fapt, această ultimă valoare este poate cea mai vânată, într-un timp în care schimbările din ordinea socială nu favorizau, ci dimpotrivă, îngropau renumele și privilegiile familiilor de boieri, câteodată chiar cu riscul renunțării la vechimea existenței acestor nume. Radu Rosetti dă exemplu familia Balș care și-au căutat originea în Provansa, la Napoli, în Muntenegru, la o epocă posterioară acelei în care ocupau un loc de frunte în Moldova, secolul al XV-lea, uzând de blazonul neamului Baux. Autorul își ironizează și familia, printre membrii ei existând unii care au adăugat la blazonul familiei o mantie și o cască de argint, sub pretextul că aparțineu unui neam suveran. Numele de prinț era poate cel mai râvnit, urmașii familiilor fanariote își asumau această titulatură, deși obiceiul era ca fii domnului să aibă titlul de *beizade* sau fiu de bey, iar fii lor nu aveau dreptul la acest titlu.

Amintirile lui Radu Rosetti sunt un important document sociologic și literar. Ele zugrăvesc o perioadă istorică în care schimbările sociale și culturale sunt cruciale. Alegerea stilului confesional reprezintă un demers conștient prin care trecutul este reînviat și se stabilește o legătură cu acesta. Melancolia este atitudinea dominantă în încercarea sa de a stabili o comunitate, în contextul decadenței moldovenești.

[8] Radu Rosetti, *op. cit.*, p.196-197

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)

Bibliografie

Assmann, Jann, *Memoria culturală. Scriere, amintire și identitate politică în marile culturi antice*, Traducere de Octavian Nicolae, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2013.

Eliade, Pompiliu, *Influența franceză asupra spiritului public în România*, Ed. Institutul Cultrual Român, București, 2006.

Mitchievici, Angelo, *Decadență și decadentism în contextul modernității românești și europene*, Editura Curtea Veche, București, 2011.

Moruzzi, Dumitru C., *Înstrăinații. Studiu social în formă de roman (1854-1907)*, Editura Neamul Românesc, 1910, Vălenii de Munte.

Rosetti, Radu, *Ce am auzit de la alții. Amintiri,* Editura Humanitas, București, 2011.

Rosetti, Radu, *Din prima tinerețe. Amintiri,* Editura Humanitas, București, 2012.

Sion, Gheorghe, *Suvenire contemporane*, Editura Tipografia Academiei Române, București, 1888.

White, Hayden, *Metahistory. The Historical Imagination in the Nineteenth-Century Europe*, U.S.A.: The Johns Hopkins University Press Baltimore & London, 1973.

Nora, Pierre, *Entre Mémoire et Histoire. La problématique des lieux*, https://perso.univ-lyon2.fr/~jkempf/LDM_intro.pdf, vizualizat octombrie 2015.

BDD-A23281 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:56 UTC)